

MAK (70) *sb m*

a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* mak (23). ◇ *G* maku (33). ◇ *A* mak (10). ◇ *I* maki(e)m (3). ◇ *L* maku (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *bot. Papaver somniferum L. (Rost); roślina z rodziny makowatych (Papaveraceae) i jej jadalne nasienie (zwykle coll.) używane w lecznictwie; papaver Murm, Mymer¹, FalZioł, Mącz, Calep, Cn (68) : Murm 115; Mymer¹ 17; Spanie czyni Mak gdy wczyniż łniego plałtr z mlekiem niewiełciem FalZioł I 103d; abowiem ieden mak ma biały kwiath á drugi czarny á drugi czyrwony/ drugi rogaty kthory ma kwiath zołty FalZioł I 104a, +4b, I 103c, d, 104a [5 r.], 104 żp (14); BielŻyw 151, 152; HistAl C7v [2 r.], C8v; RejWiz 103; Darius mu Perłki Krol połłał mię máku/ Iż ma ták wiele ludzi/ dawáiąc ná znáku. RejZwierz 5v; kazał mu dáć máku korzec. OrzRozm Rv; BielKron 104; Máł má w łobie tę moc/ że łie rádo po nim wiele łni/ márzy. Mącz 402a, 238d, 276b; Máku náwierciawłzy rołtwarzáiąc miodem práżnym/ wdziáłay plácek s niego SienLek 102v, 56v, 84v; RejZwierz 21; Calep [752]b; GostGosp 122, 167; Dzięśięćiná zupełnie ma bydź dawáná/ wyiawłzy Rzepę/ máł/ kápułtę/ cebulę/ czofnek/ y iné rzeczy tym podobné ná ogrodzie łie rodzące. SarnStat 185; CzahTr F3v [2 r.].*

W porównaniach (4): ná łamym wirzchu te^g ziała głoweczki rołthą okrągłe po dwu y po czterzech, w kthorych ielł nalienie czarne á twarde iako mak wielkie FalZioł I 111c; A młodego narychley by ná łepie ptaká/ Ná łwą wołá by ná máł z wabi nieboraká. RejWiz 22; PaprPan Bb3v; SkarKaz 84a.

W charakterystycznych połączeniach: mak pożywany, utłuczony, warzony, zamorski (2); *dragma maku, korzec* (3), *misa* (2), *wor* (2); *mieszek z makiem; nawiercieć maku, wziąć*(3); *z maku czynić (uczyniony)* (2).

*Przysłowie: niewiem/ ielłiby łie korcem máku [...] doliczyć kto vmiał potomłtwá łudźinego CzechRozm 166v; że w niey [konstytucji] iedney rzeczy iáko perły w korcu máku przychodzi łzukáć. SarnStat *7.*

Zwrot: »drobniej maku zetrzeć« (1): *Byłmy tákowych Czazkich mogli tu mieć wiele/ Drobniej máku łtárlibym to Tárárlkie [!] zyele. PaprPan Bb3v.*

Wyrażenia: »głowka (a. głowica), makowica maku« [szyk 2 : 1] (2 : 1): *FalZioł I 95a; SienLek 52v; ołtátek prędzey łię rozłázło, Nifz gdybył głodnym mrowkom głowkę máku ciłnął. CiekPotr 32.*

»nasienie maku« (2): *Wezmi [...] nalienia maku białego FalZioł V 99, I 103d.*

»sok, syropek z maku« (2 : 1): *FalZioł I 104a, V 42; Opium, succus ex papavere, Suk z máku. Mącz 266a.*

»wodka maku« [szyk 2 : 1] (3): *Białego maku wodka drzemanie y łpanie czyni FalZioł II 8d, +5c, II 14a.*

»ziarno maku« (1): *Máły robaczek iedwábnicá/y nášienie iey mnieyłze niżli źiárno máku SkarKaz 84a.*

Zestawienia: »mak biały« [szyk 11 : 6] (17): *każdi mak wypułzcza s łiebie nalienie czarne oprócz Maku białe^g kthory białe nalienie wypułzcza. FalZioł I 104a, +5c, I 78c, 92c, 95a, 103c (13); SienLek 52v, 56v, 105; Oczko 31v.*

»czarny mak« (4): *Opium bywa z łoku czarnego maku zamorłkiego. FalZioł I 104a, I 95a, 103c, d.*

2. *bot. Zestawienie: »polny mak« = Papaver Rhoeas L (Rost: wilczy mak); roślina z rodziny makowatych (Papaveraceae) (2) : Zér/ łzukay Polny mák. SienLek X4v, X2v.*

3. [*bot. Zestawienie: »mak długi« = Glaucium corniculatum Curt. (Rost: mak rogaty); siwiec pomarańczowy, roślina z rodziny makowatych (Papaveraceae): Mak długi/ ma łtrące miáłto mákowic/ Papauer cornutum. SienHerb K3#, D4#v.*]

Synonim: 2. źer.

Cf MAKOSKRZYDŁY

AL